

NIEUWSBRIEF

NUMMER 1 - 2013

Stichting natuurvrienden Capelle a/d IJssel en omgeving

Dieren in de winter...

Al is het buiten de afgelopen weken niet echt winterweer geweest; nu is het toch echt duidelijk winter. Sommige dieren zijn inmiddels in winterslaap. Andere kunt u de hele winter bewonderen. Of dieren nu in winterslaap zijn of niet, enkele kunnen onze hulp goed gebruiken om de winter door te komen.

Winterslaap

Een winterslaap is veel dieper dan een gewone slaap. De lichaamstemperatuur van dieren in winterslaap is beduidend lager dan wanneer de dieren actief zijn. Levensfuncties zoals hartslag en ademhaling zijn sterk vertraagd. Doordat alle levensfuncties op een heel laag pitje gaan, verbruiken de dieren zo weinig energie dat ze tijdens een winterslaap vrijwel geheel zonder eten of drinken kunnen. De winterslaap duurt niet bij alle dieren even lang. Sommige dieren worden tijdens de winterslaap heel even wakker om iets te eten. Andere slapen de hele winter door.

egels houden een winterslaap

foto: Andy Luberti, Hilversum

vossen houden geen winterslaap

Winterslaap

Egels houden van oktober tot en met april een winterslaap. In die periode van het jaar is er namelijk onvoldoende voedsel en dus gaat de egel in winterslaap. Egels eten hoofdzakelijk insecten, slakken en wormen, maar ook bessen en zelfs paddenstoelen. Ook egels moeten in de herfst veel eten om een vetreserve op te bouwen. U kunt egels dan helpen door in het najaar wat bijvoer aan te bieden. Geef egels nooit melk! Ze gaan eraan dood. Goed bijvoer voor egels is: meelwormen, fruit, kattenvoer uit blik, rozijnen of een gekookt ei. Er is ook kant en klaar egelvoer te koop bij Vivara of bij tuincentra. Geef geen brood en kliekjes uit de keuken.

Egels zijn nachtdieren. Egels maken een nest. Stijf opgerold liggen ze hierin te slapen. Ze slapen wel 18 uur per dag. Als het donker is komen ze uit hun schuilplaats om te eten. U kunt egels het hele jaar door helpen door rommelhoekjes te maken. Een composthoop of een stapel takken zijn geschikte plekken om een nest te maken. Laat bladeren tussen de planten liggen. Tussen de bladeren vinden zij spinnen, kevers, enz. Een egel volgt vaste routes. Hij kent zijn eigen gebied goed en kan daarvoor makkelijker voedsel vinden.

In de late herfst worden de plantsoentjes in Capelle gesnoeid. Helaas vaak tot op teenhoogte. Soms blazen groenwerkers zelfs dode bladeren tussen beplanting weg. Waar dit gebeurt, zie je egels rondscharrelen die door de werkzaamheden zijn verstoord. Als egels dusdanig in hun winterslaap worden verstoord, zijn ze ten dode opgeschreven. Ziet u van oktober tot en met april een egel **bij daglicht** lopen, dan is er duidelijk iets mis. Belt u dan a.u.b. een egelopvang. Zo'n egeltje moet opgevangen worden, anders gaat het dood. Egels zijn wettelijk beschermd. U mag ze zelf niet houden. Bovendien is het niet mogelijk om zelf een egel die verstoord is tijdens zijn winterslaap, te verzorgen. Alleen een goede egelopvang kan egels hierin begeleiden.

Als u tijdens werkzaamheden dit vindt, dekt u het dan zo snel mogelijk weer toe, zodat het diertje verder kan met de winterslaap.

egel in winterslaap

Als hier een egeltje zijn winternest had, dan is dit egeltje nu ten dode opgeschreven!

Egelhuizen zijn kant-en-klaar te koop bij o.a. Vivara. U kunt er natuurlijk ook zelf één maken.

Vleermuizen eten insecten. In het najaar eten ze hun buikje hiermee vol. Zo hebben ze voldoende vetreserve. 's Winters zijn er niet voldoende insecten om te eten en dus gaan ook vleermuizen in winterslaap. Een boom, een spleet in de muur, een kelder; zolang het er niet te koud, voldoende vochtig en donker is, kunnen ze er de hele winter door lekker slapen. Het enige dat wij kunnen doen om vleermuizen te helpen is het creëren **en** behouden van een geschikte slaapplek. De vleermuizen die in Capelle voorkomen houden een winterslaap van oktober tot maart.

Amfibieën zijn ook insecten eters. Ze hebben een dunne kale huid zonder haren of veren om zich warm te houden. Amfibieën zijn koudbloedige dieren; hun lichaamstemperatuur is afhankelijk van de temperatuur van de omgeving. Hoe lager de omgevingstemperatuur, des te kouder is het beestje en des te minder snel kan het bewegen. In de herfst wordt het voor hen te koud om 's nachts te jagen. Daarom jagen ze dan alleen maar tijdens de warmste uren van de dag. Zodra het ook 's middags te koud wordt, gaan ze in winterslaap. Tijdens deze winterslaap hebben ze zo weinig zuurstof nodig, dat ze over kunnen gaan op ademhaling via hun dunne kale huid.

Zorg voor een goede overwinteringsplek. U kunt zulke plekken zelf maken. Graaf een kuil en vul die losjes met takken en blad. Maak uw tuin niet te netjes, ruim niet al het afgefallen blad op en wees voorzichtig met het optillen van stenen, hout enz. Meer hoeft u niet te doen.

Salamanders overwinteren op het land op een vorstvrije plek, onder mos, steen of boomchors. Zij kunnen niet graven.

salamander

Kikkers houden hun winterslaap zowel op het land als in het water. Bruine kikkers zoeken een verlaten holletje of een plekje tussen bladeren en hout, of kruipen in de modder op de bodem van een sloot of vijver.

bruine kikker

vleermuizen

Padden overwinteren op een vorstvrije plek op het land. Dat kan onder een stapel stenen of hout zijn. Dat kan in uw tuinkast zijn of onder een hoop bladeren. Padden kunnen ook een gang graven in losse aarde en daar een winterslaap houden.

gewone pad

Vijverleven

Heeft u een tuinvijver, verwijder dan in de herfst zoveel mogelijk (boom)blad uit het water en zorg dat de vijver altijd voldoende ondergedoken zuurstofplanten bevat. Deze zuurstofplanten zorgen samen met (draad)wieren, ook in de winter, voor voldoende zuurstof in het water. Als uw vijver voldoende wieren en ondergedoken zuurstofplanten bevat, dan is het geen probleem voor de vissen en amfibieën als de vijver een tijd dichtgevroren is. Enige tijd een dun laagje sneeuw kan geen kwaad. Een tuinvijver moet wel minimaal 80 cm diep zijn om dieren veilig te laten overwinteren. De vissen overwinteren in het diepe gedeelte van de vijver, daar waar het water 4 °C is. Ook bij vissen gaan alle levensprocessen op een laag pitje.

Zonder zuurstofplanten of draadwier kan materiaal onder water gaan rotten. De gassen die hierbij ontstaan kunnen niet weg als er een laag ijs op het water ligt. Hierdoor kunnen de vissen en amfibieën sterven. De dieren sterven onder het ijs niet door zuurstofgebrek maar doordat schadelijke gassen niet wegg kunnen. U kunt het ijs smelten door er een bak met heet water op te zetten. Ook kunt u een speciale ijsvrijhouder (te koop bij o.a. tuincentra) in het water plaatsen.

Wilt u er zeker van zijn dat het gat in het ijs niet meer dichtvriest, haalt u dan een laagje water uit de vijver, zodat er een laag lucht tussen het ijs en het water in ontstaat.

groene kikker

Groene kikkers overwinteren bijna altijd onder water, zij ontwaken later uit hun winterslaap dan padden en bruine kikkers.

Maak **nooit** een gat in het ijs door te **hakken** of te **stampen**. Dit geeft schokgolven. Deze schokgolven kunnen niet weg uit de vijver. Amfibieën gaan door deze schokgolven dood. De zwembalzen van de vissen knappen en ook zij sterven.

niet hakken, het doodt de dieren onder water

Vlinders leven kort, vaak niet langer dan een paar maanden. Toch moeten ze als soort op één of andere manier de winter overleven. Sommige soorten, zoals de Dagpauwoog, overwinteren als volwassen vlinder. Zij zoeken een beschutte plaats op in schuren, spleten en gaten. De Citroenvlinder is zelfs met nog minder tevreden: die overwintert gewoon op een luw plekje, hangend aan een dood blad of takje. Omdat insecten koudbloedig zijn en hun stofwisseling 's winters tot een minimum wordt teruggebracht, hoeven zij 's winters niet te eten. Zij vriezen ook niet dood omdat ze in hun bloed een soort antivriesmiddel aanmaken. U kunt overwinterende vlinders helpen door bijvoorbeeld uw **onverwarmde** tuinschuur toegankelijk te houden (open raamkier) of door het ophangen van een vlinderkast. Volwassen vlinders die per ongeluk in uw verwarmde huis terecht zijn gekomen overleven de winter niet: door de aangename temperatuur daalt hun stofwisseling niet en blijven ze actief; er is echter geen voedsel en dus verhongeren ze.

Andere soorten vlinders sterven voor de winter, maar hun nageslacht overwintert als pop op beschutte plaatsen. Ook deze soorten kunt u helpen door in uw tuin te zorgen voor genoeg rommelplekken, klimopbegroeiing, steen- en houthopen, enz. Weer andere soorten overwinteren hier niet. Zij ontvluchten de kou en trekken naar Zuid-Spanje of Noord Afrika zoals de Atalanta. Deze trekvlinders helpt u de winter door, door te zorgen voor veel nectarplanten waar zij in de zomer van kunnen smullen.

Lieveheersbeestjes zoeken ook een overwinteringsplek op beschutte plaatsen. Soms zie je ze met tientallen in je woonkamer tegen de ramen zitten. Maar net als vlinders kunnen ook zij niet in onze verwarmde huizen overwinteren. (Een schaaltje met een verzadigde suikeroplossing in water zou kunnen helpen, maar meestal vinden ze dat niet).

vlinderkast

dagpauwoog

citroenvlinder

Geen winterslaap

Dieren die geen winterslaap houden, moeten voldoende eten om hun lichaamstemperatuur te handhaven. Zij sterven meestal niet van de kou maar door ondervoeding. Zij hebben het zwaar in de winter, maar niet in winterslaap gaan heeft ook zijn voordelen. Dieren die geen winterslaap houden en die niet naar warmere oorden trekken, profiteren als eerste in de lente van de verbeterde omstandigheden.

Hazen, konijnen, mollen, ratten, muizen enz., houden geen winterslaap. Zij blijven actief in de winter.

In de zomer en herfst als er voldoende voedsel is, leggen o.a. mollen, ratten en muizen een voorraad aan voor de winter. Hazen konijnen, mollen, ratten, muizen enz., zijn prooidieren; de dieren die jacht op hen maken gaan ook niet in winterslaap.

Vos, bunzing, hermelijn en wezel komen ook in Capelle voor. Zij houden geen winterslaap want hun prooidieren doen dat ook niet. Deze roofdieren kunnen goed tegen winterkou. Ze hebben een warme wintervacht.

De vacht van hermelijn verkleurd in de winter van bruin naar wit, behalve het topje van de staart. In Nederland verkleurt de vacht niet altijd vanwege de zachte winters.

Tuinvogels

De Capelse groene ruimte verarmt steeds verder, hierdoor wordt het voor tuinvogels almaar moeilijker om voldoende insecten, bessen, zaden, noten, larven, enz. te vinden. In de herfst en winter kunnen tuinvogels in Capelle uw hulp echt heel goed gebruiken. Zij moeten dan extra veel eten om een vetreserve op te bouwen voor de winter en dat wordt in verstedelijkt gebied steeds lastiger.

Uit onderzoek is gebleken dat gebrek aan voedsel en veilige nestplaatsgelegenheid de belangrijkste oorzaken zijn van de achteruitgang van tuinvogels.

Vogels die niet in Nederland overwinteren, zijn inmiddels allemaal vertrokken naar warmere landen. Er zijn ook soorten die vanuit het noorden naar ons land komen.

Voor de vogels die hier overwinteren is de winter een moeilijke tijd. Tijdens een strenge vorstperiode met temperaturen die langdurig onder het vriespunt zijn, of wanneer een dik pak sneeuw het vinden van voedsel moeilijk maakt, hebben vogels moeite om voldoende calorieën binnen te krijgen. Ze raken dan snel door hun vetreserve heen. In de winter zijn de dagen kort en dus hebben ze ook minder tijd om voedsel te zoeken. Vogels sterven in Nederland meestal niet van de kou zelf, maar door ondervoeding. Ze hebben een dik verenkleed maar ze moeten voldoende voeding binnen zien te krijgen om hun lichaamstemperatuur van 42°C te handhaven.

Vogelbescherming Nederland en Vivara hebben speciale mengsels afgestemd op de seizoenen. U kunt zaden en granen aanbieden in een voedersilo, gestrooid op de grond, op een open voedertafel, of in een voederhuisje. Bij voorkeur in de buurt van struiken of een haag. Zodra er gevaar dreigt zoeken ze daarin dekking. Als uw tuin of balkon niet veilig genoeg is, zult u geen vogels op bezoek krijgen. Dat is jammer want het is een prachtig schouwspel, al die bedrijvigheid bij de voederplek.

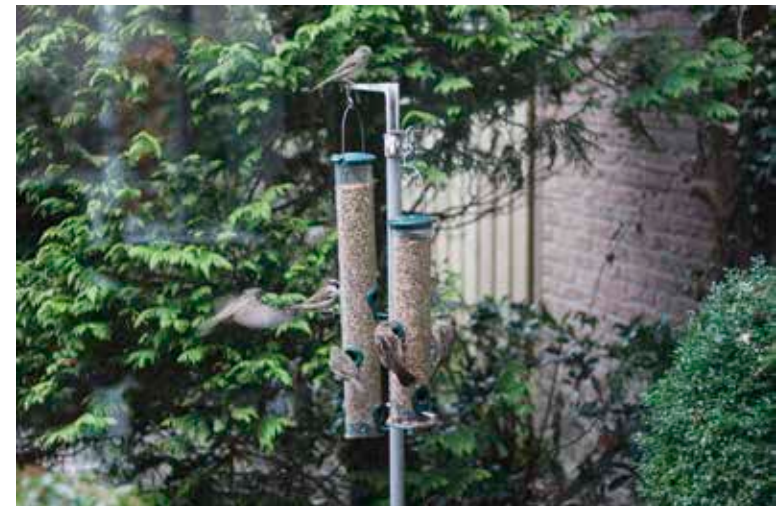
Maak silo's en voederplekken regelmatig schoon. Voer mag niet gaan schimmelen. Oud of beschimmeld voer moet weggegooid worden.

ringmus

halsbandparkiet

Vogels kunt u het hele jaar door voeren met zaden en insecten. Dat vogels lui worden van het bijvoeren en daardoor niet zelf meer op zoek gaan naar voedsel, klopt niet.

Vogels houden van variatie. Zij zoeken zelf naar voldoende aanvulling in de natuur.

Wel en niet voeren:

Het is niet alleen belangrijk dát u voer aanbiedt, het is natuurlijk nog belangrijker dat u het juiste voer aanbiedt. Het voer moet voor vogels essentiële voedingsstoffen bevatten en ze mogen er niet ziek van worden.

Niet goed:

- Voer waar (te) veel zout in zit. (Vogels kunnen slecht tegen teveel zout. Daarom zijn kliekjes uit de keuken niet geschikt voor vogels)
- Brood, zowel bruin als wit. (Het gist makkelijk waardoor vogels darmproblemen krijgen. Daarnaast bevat het niet genoeg voedingsstoffen. Geef tuinvogels niet meer dan af en toe wat broodkruimeltjes)
- Melk (vogels kunnen dit niet verteren)
- Vloeibare oliën en vetten.
- Zachte vetten zoals margarine of boter
- Suiker
- Kaaskorstjes

Wel goed:

- Zonnebloemkernen en -pitten
- Zaden en granen
- Kippen/kuikenvoer
- Droge havermout
- Rijp fruit (het beste kunt u fruit zoals appels en peren heel aanbieden)
- Rozijnen
- Pindasnoer
- Ongezouten, ongebrande pinda's (deze bevatten meer voedingsstoffen dan gebrande)
- Stukjes walnoot
- Insecten (meelwormen zijn zowel gedroogd, ingevroren als levend te koop)
- Vetbollen (harde dierlijke vetten zijn goed voor vogels)
- Ongezouten spek
- Pindakaas of notenpasta (smeer wat op een boomstam, eventueel gemengd met meelwormen of zaad).

grote bonte specht

fazant

Vetproducten zijn in o.a. rollen, plakken en bollen te koop. Vogels hebben een grote behoefte aan verzadigd vet.

Vogelbescherming Nederland raadt slechte kwaliteit vetproducten af maar geeft niet duidelijk aan wat slecht en wat goed vet is.

Vogelbeschermingsorganisaties in België en Engeland raden vetproducten van dierlijk vet of rundertalg aan (suet). Dit vet levert veel energie. Zij raden kunstmatig gehard plantaardig vet af, omdat dit voor vogels slecht zou kunnen zijn. Er is nog onvoldoende bekend over de eventuele schadelijke effecten van dit kunstmatige vet. Als u vetproducten koopt van Vogelbescherming Nederland of van Vivara, dan weet u zeker dat u het goede voert.

Vetproducten zijn niet geschikt om te voeren als het buiten warm is. Vet smelt bij warmte en/of wordt ranzig.

Vetbollen worden vaak in netjes aangeboden. Dit lijkt handig maar de netjes zijn niet zonder gevaar. Voor de meeste honden is een vetbol ook een lekkernij. Een hond die een vetbol met netje en al opeet, kan in grote problemen komen. Daarom kunt u het netje beter verwijderen en de vetbol in een korfje of houder aanbieden, te koop bij dierenpeciaalzaken, tuincentra, Vivara, enz.

Zelf vetbollen maken:

Smelt Ossewit of ongezoeten rundvet. Hang een stevige draad in een vorm. Doe er zaad, granen en/of insecten bij en giet daar vervolgens het gesmolten vet bij. Hard laten worden.

gaaï

Gaaïen eten graag pinda's. Zij maken met gemak een gat in een pinda netje. Het jaar 2012 was een slecht jaar voor eikels, beuken en hazelnoten, wat gaaïen graag eten.

Er zijn speciale Pindasilos. En systemen voor pinda's in de dop.

vink

Water is het hele jaar door van essentieel belang voor elk dier. Toch is 's winters het vinden van voldoende vocht niet zo'n probleem voor tuinvogels. Wanneer planten berijpt zijn, of wanneer er sneeuw ligt, dan eten vogels dit en krijgen zo voldoende vocht binnen. Alleen wanneer het 's winters langdurig en streng vriest wordt 't moeilijk om drinkwater te vinden.

U kunt dan zorgen voor een bakje koud water. Neem geen ijzeren drinkbak of schaal i.v.m. vastvriezen. Gebruik een stenen bak of schaal. Ververs het water regelmatig. Als het water in de drinkbak toch bevroren is, kunt u het in kleine stukjes slaan. Ijs-schaafsel is een goed alternatief voor drinkwater.

Het gevaar van strooizout

Zodra er gevaar dreigt op gladde wegen, wordt in heel Nederland pekkel gestrooid. Veel van de pekkel komt in de berm. Door het strooien van zout, ontstaan plassen van dooiwater. Dit water bevat veel pekkel. Vogels kunnen niet goed tegen teveel zout. Zij hebben moeite om het zout uit te scheiden. Helaas lessen sommige soorten vogels hun dorst graag met dit pekkelwater. Vooral groen- en zaadetende vogels voelen zich er toe aangetrokken. Vogels die teveel zout water gedronken hebben, zijn suf, reageren weinig op prikkels en laten zich gemakkelijk benaderen. Ze vliegen niet meer weg en worden daardoor sneller overreden door auto's.

Het wordt hoog tijd dat er naar alternatieven gezocht wordt voor de schadelijke pekkel.

Universiteit Wageningen is bezig met het ontwikkelen van een milieuvriendelijker alternatief voor strooizout. Het kan helaas nog tot 2020 duren voor dit product in grote hoeveelheden voorhanden is.

vink

De ijsvogel, heeft het erg moeilijk in strenge winters. Het is een standvogel d.w.z: een vogel die het hele jaar hier blijft en niet naar het zuiden trekt. Anders dan zijn naam doet vermoeden, houdt hij niet van ijs. Ijsvogels zijn hoofdzakelijk viseters. Ze hebben open, helder water nodig. Ze duiken onder water om een visje te vangen. Als ze een visje hebben gevangen, eten ze dat op het droge op. Als het water langdurig met een laag ijs bedekt is, sterven veel ijsvogels. In strenge winters kan de populatie ijsvogels soms gecificeerd worden.

Watervogels

Wie heeft het niet gedaan als kind, “eendjes voeren”. Leuk om te doen en goed bedoeld, maar voor de watervogels, de vissen, de planten en het water is het niet goed. Niet alleen de watervogels worden ziek van al dat brood en keukenafval; het meeste ervan zakt naar de bodem en vormt zo een probleem voor de planten en dieren in het water. Zelfs voor de waterkwaliteit is brood voeren slecht. Voedselresten op het land trekken ratten en muizen aan.

Brood, met of zonder margarine en beleg, zowel als kliekjes uit de keuken zijn slecht voor alle vogels en dus ook voor watervogels. Zwanen, waterhoen en meerkoet eten hoofdzakelijk gras en waterplanten. Eenden en ganzen eten in de winter ook voornamelijk gras. Dit gras is bijna overal ruimschoots voorhanden. Als u toch heel graag watervogels wilt voeren in de winter geef ze dan gezond voer. Sla, jong groen, waterplanten, insecten, zaden, granen, bessen, slakken, en wieren is gezond voer. Maar eigenlijk hebben watervogels uw hulp niet echt nodig. Ondanks dat watervogels zich goed kunnen redden in de winter, gebeurt het wel eens dat een zwaan of eend vast komt te zitten in het ijs. Gaat u dan niet aan zo’n dier trekken. Het dier moet met lauw water losgeweekt worden. Of u belt met de dierenbescherming.

Reigers. De ene reiger trekt naar het zuiden, de andere reiger blijft in Nederland. Beide strategieën hebben zo hun voordelen. In tegenstelling tot ijsvogels hebben reigers niet zo veel last van ijs. Ze hebben het wel moeilijk in de winter. Reigers eten veel meer dan alleen maar vis. Ratten, muizen, en zelfs watervogels zijn niet veilig voor reigers. In Capelle zijn betrekkelijk veel reigers. In de winter zie je ze soms heel zielig in elkaar gekrompen zitten. Het lijkt wel of hij/zij dan wil zeggen “wat is het koud hè” Door in elkaar gekropen te zitten, blijft de reiger beter op temperatuur.

Oproep om natuurvriend(in) te worden

Als u ons financieel wilt steunen, kunt u uw bijdrage overmaken op: banknr. 42.89.550 t.n.v. Stichting Natuurvrienden Capelle aan den IJssel e.o., te Capelle a/d IJssel.

Donaties

Wij bedanken de natuurvrienden die in september, november en december een donatie naar onsovermaakten.

Colofon

Foto's: Vos: Andy Luberti Hilversum;
Hermelijn,vleermuizen,bunzing,muis,amfi-
bieën,mol: www.vildaphoto.net;
Egel,bijl: Wikipedia, internet;
Egelhuis, vlinderkast: Vivara;
Lieveheersbeestjes: dier-en-natuur.infonu.nl;
Alle vogels,haas: www.vogeldagboek.nl.;
Overige foto's: SNC.
Tekst: Ina Scheek en Ruud Sterk.

Website

Bezoek ook onze website: www.natuurvriendencapelle.nl. Hier vindt u o.a. Ruud's blog.

Facebook, Hyves en Twitter

U vindt ons ook op Facebook, Hyves en Twitter